

Wstęp

Według tradycyjnego ujęcia struktury zobowiązaniowego stosunku prawnego przedmiotem zobowiązania jest świadczenie¹ – zachowanie dłużnika, do którego odnoszą się dług i wierzytelność². Element świadczenia jest również określany w nauce prawa cywilnego jako „przedmiot elementu długu i pośredni przedmiot elementu wierzytelności”, obok którego wyodrębniono elementy konkretnych działań jako przedmioty konkretnych obowiązków i pośrednie przedmioty roszczeń, które to działania prowadzą do zachowania dłużnika określane go mianem świadczenia³. W tym ujęciu zagadnienia przedmiotu zobowiązania w sensie prawnym wymienione elementy stanowią jedynie część elementów wyróżnionych w miejsce elementu przedmiotu stosunku zobowiązaniowego⁴. W doktrynie sformułowano również, w kontekście twierdzenia o przynależności pojęć przedstawiających elementy zobowiązania do różnych kategorii ontologicznych, pogląd negujący konieczność wyodrębniania elementu świadczenia ze względu na obecność opisu świadczenia w treści obowiązku⁵. Ze względu na różnice w funkcjach, świadczenia są dzielone na główne i uboczne, oprócz tego wyróżniane są czynności (działania) przygotowawcze, które są umiejscawiane poza ramami świadczenia, a które umożliwiają dokonującemu ich dłużnikowi spełnienie świadczenia „w dalszej kolejności”⁶. Temu podziałowi świadczeń odpowiada podział uprawnień i obowiązków na główne i uboczne⁷.

W kontekście powyższych rozważań należy stwierdzić, że niniejsza rozprawa jest poświęcona świadczeniom stron zobowiązania z umowy zlecenia albo też w ujęciu uwzględniającym perspektywę obowiązków podmiotów zobowiązania – zachowaniom stanowiącym przedmiot uregulowanych w tytule XXI księgi III

¹ Por. W. Czachórski, A. Brzozowski, M. Saffjan, E. Skowrońska-Bocian, *Zobowiązania*, s. 41.

² Por. A. Klein, *Elementy*, s. 55, 68, 73.

³ *Ibidem*, s. 56–57, 61–63, 66, 68, 70, 73.

⁴ *Ibidem*, s. 68.

⁵ W tej kwestii por. P. Machnikowski, [w:] SPP, t. 5, s. 112–113.

⁶ Na ten temat por. T. Dybowski, A. Pyrzyńska, [w:] SPP, t. 5, s. 184–186. Na temat świadczeń głównych i ubocznych por. także P. Machnikowski, [w:] SPP, t. 5, s. 141–142; Z. Radwański, A. Olejniczak, *Zobowiązania*, s. 48.

⁷ Na temat tych uprawnień i obowiązków por. P. Machnikowski, [w:] SPP, t. 5, s. 125–126, 133, 141–142; W. Czachórski, A. Brzozowski, M. Saffjan, E. Skowrońska-Bocian, *Zobowiązania*, s. 52, 54. Por. także Z. Radwański, A. Olejniczak, *Zobowiązania*, s. 15.

KC obowiązków. Zasadnicza część pracy skupia się na przedmiocie głównego obowiązku zleceniobiorcy jako elementu charakterystycznego typowego zlecenia, modelach normatywnych dotyczących tego przedmiotu, problemie granic przedmiotowego zakresu wspomnianego obowiązku oraz postulatach *de lege ferenda* odnoszących się do jego przedmiotu. Akcent położony na ten element zobowiązania z umowy zlecenia determinuje strukturę pracy, bowiem pozostałe świadczenia, czy też zachowania stanowiące przedmiot pozostałych obowiązków stron, zostały poddane analizie w kontekście elementów i cech głównego obowiązku zleceniobiorcy. W przypadku części wspomnianych świadczeń, czy też obowiązków, kontekst ten znajduje wy tłumaczenie w sposobie ich uzasadnienia jako elementu struktury zobowiązania z umowy zlecenia.

Zakorzenione w prawie rzymskim zlecenie wciąż wzbudza w nauce prawa cywilnego kontrowersje w kwestiach zasadniczych – przedmiotu zlecenia oraz miejsca w systemie prawa cywilnego na tle umów o świadczenie usług⁸. W związku natomiast z praktyczną rolą zlecenia, a zwłaszcza podlegającej reżimowi prawnemu typowej umowy zlecenia – umowy o świadczenie usług w rozumieniu art. 750 KC, jako jednej z postaci tzw. cywilnoprawnych form zatrudnienia, doktryna prawa pracy stoi w obliczu problemu dopuszczalności stosowania w obrocie umowy zlecenia jako alternatywy dla umowy o pracę oraz problemu zdeterminowanego normatywnie zakresu ochrony prawnopracowniczej, którą powinni być objęci zleceniobiorcy.

Główną płaszczyznę odniesienia rozważań zawartych w niniejszej rozprawie jako opracowaniu o charakterze dogmatycznym stanowią przepisy tytułu XXI księgi III KC będące normatywną podstawą obowiązującego modelu typowego zlecenia w polskim prawie cywilnym. Wokół osi wyznaczonej wspomnianymi przepisami zgromadzone zostały poglądy doktryny i wypowiedzi judykatury dotyczące problematyki typowej umowy zlecenia i zagadnień ściśle związanych z jej przedmiotowym zakresem, przede wszystkim materią czynności prawnych. Prezentacja dorobku teoretycznego i dorobku judykatury tworzy sytuację „dyskursu między poszczególnymi możliwymi wersjami rozstrzygnięć interpretacyj-

⁸ Na temat ponaddwusiącletniej tradycji umowy zlecenia, zmiennych koncepcji co do przedmiotu zlecenia na etapie projektów KC oraz dylematów związanych z możliwym kształtem tego przedmiotu w perspektywie nowelizacji przepisów KC o zleceniu por. S. Wójcik, *Umowa*, s. 299, 302–303. Por. postulat objęcia przedmiotem zlecenia także czynności faktycznych (S. Wójcik, *Umowa*, s. 309; Z. Radwański, *Wstępny*, s. 10; J. Pisułiński, *W sprawie*, s. 21) oraz postulat uregulowania podtypów umowy zlecenia (Z. Radwański, *Wstępny*, s. 10). Co do postulatu połączenia zlecenia, pośrednictwa, agencji i komisji w grupie umów o zastępstwo prawne i odrębnego uregulowania „typowej umowy o świadczenie czynności usługowych, w oderwaniu od zlecenia oraz od umowy o dzieło” por. R. Szostak, *Problem*, s. 73.

nych” służącą metodzie uzasadniania określanej jako „heurystyczna”⁹. Elementy tej metody starano się wykorzystać w zawartych w niniejszej rozprawie rozważaniach, które posłużyły formułowaniu ostatecznych tez dotyczących problemów poruszonych w rozprawie.

Oprócz rozważań poświęconych elementom normatywnego modelu typowego zlecenia w polskim prawie cywilnym w niniejszej pracy zawarto rozważania służące określeniu granic typu zlecenia w kontekście unormowań dotyczących stosunków prawnych, do których treści należy obowiązek dokonywania czynności prawnych dla innego podmiotu. Celem tej pracy jest także próba sformułowania wniosków *de lege ferenda* co do przedmiotu głównego obowiązku zleceniobiorcy, w ramach przyjętego w KC sposobu uregulowania typowej umowy zlecenia.

W opracowaniu nawiązano do fragmentu projektu określanego jako *Draft Common Frame of Reference* (DCFR) dotyczącego umów zlecenia (*mandate contracts*) oraz towarzyszącego temu projektowi opracowania prawnoporównawczego¹⁰, a w nieco szerszym zakresie źródeł – także do wybranych modeli zlecenia, a mianowicie – w prawie niemieckim (*Auftrag* – § 662–674 niem. KC), w prawie austriackim (*Bevollmächtigungsvetrag* – § 1002–1034 austr. KC), w prawie francuskim (*Mandat* – art. 1984–2010 fr. KC). Nawiązano także do szwajcarskiego modelu ogólnego zlecenia (*Der einfache Auftrag* – art. 394–406 szw. PrOblig), jak również do funkcjonującego w polskim systemie prawnym poprzedniego modelu zlecenia, które było uregulowane w KZ (art. 498–516) oraz do dotyczącego tego modelu dorobku teoretycznego.

⁹ Na temat tej metody oraz wspomnianej sytuacji dyskursu por. Z. Radwański, M. Zieliński, [w:] SPP, t. 1, s. 481–483.

¹⁰ Zob. Ch. von Bar, E. Clive (red.), *Principles*, s. 2025–2281. W kwestii charakterystyki wspomnianego projektu jako etapu prac zmierzających do CFR (*Common Frame of Reference* – zaplanowanego przez Komisję Europejską instrumentu ulepszenia europejskiego prawa umów), jako wzorca normatywnej regulacji (*tool-box*) i instrumentu opcjonalnego, który można stosować w stosunkach kontraktowych jako remedium na problemy związane ze zróżnicowaniem systemów prawnych i niespójnością Europejskiego prawa umów oraz co do opinii na temat DCFR por. D. Možina, *European*, s. 44, 50–53, 56–57. W kwestii charakterystyki DCFR jako projektu akademickiego, CFR jako projektu politycznego, czy też urzędowego, oraz funkcji DCFR jako źródła „materiału prawnoporównawczego” o niespotykanym dotychczas zakresie i ilości zob. Ch. von Bar, *Między projektem naukowym*, s. 358, 360. Co do miejsca zlecenia w systemie według DCFR zob. M. Pecyna, F. Zoll, *Założenia*, s. 45–47; D. Možina, *European*, s. 51.